

Совгіра С.В., Гончаренко Г.Є.

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

КОНЦЕПЦІЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Об'єктивні умови та перспективи розвитку суспільства вимагають конструктивних і оперативних рішень, здатних призвести до гармонізації у взаємодії особистості і навколишнього світу. Прагнення до відображення цієї гармонії торкається конкретного аспекту означеної проблеми – екологічної безпеки освітнього середовища.

У контексті педагогічного процесу екологічна безпека освітнього середовища набуває виключного значення, особливо з урахуванням гуманітарних характеристик екологічної безпеки: культурологічних, моральних, психологічних, здоров'язберігаючих.

Феномен освітнього середовища відображений у працях багатьох вчених (Г. Ковальов [2], В. Рубцов [5], В. Ясвін [6] та ін.).

Проблема забезпечення безпеки сучасного освітнього середовища знайшла відображення у працях І. Баєвої [1], В. Мошкіна [3], В. Овечкіна [4] та ін. Інтереси вчених концентруються переважно навколо вивчення інформаційної та психологічної безпеки життєдіяльності суб'єктів освітнього процесу.

Науковці одностайні у думці, що екологічна безпека має на увазі стан захищеності довкілля та життєво важливих інтересів людини і громадянина від можливого негативного впливу господарської та іншої діяльності і загроз виникнення надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру, їх наслідків. Під екологічно безпечним освітнім середовищем вони розуміють систему психолого-педагогічних умов, впливів та можливостей, які забезпечують захищеність особистості від негативного впливу екологічних факторів і оптимальність взаємодії зі світом природи.

Концепція функціонування екологічно безпечного освітнього

середовища базується на врахуванні специфіки рівня освітнього процесу, який в ній функціонує. В рамках концепції визначальними виступають рівневі чинники забезпечення особистісної захищеності суб'єктів освітнього середовища. До них відносяться:

1) вікові особливості розвитку особистості суб'єктів освітнього процесу. У сучасних напрямках еколого-психологічного знання розкриті відмінні риси процесу формування екологічної свідомості особистості на різних вікових етапах, які конкретизують змістовне наповнення педагогічного впливу з розвитку екологічних уявлень, суб'єктивного ставлення до світу природи, технологій та стратегій взаємодії з природою. Облік цього чинника в рамках обґрунтування концепції відобразився в діагностичній спрямованості на вивчення компонентів екологічної свідомості особистості, що розвивається в умовах освітнього середовища, на отримання «людського» результату апробації концепції; в можливості забезпечення екологічної безпеки освітнього середовища вихованців;

2) навчально-виховні цільові пріоритети педагогічної та навчальної діяльності суб'єктів освітнього середовища, що визначаються статусом освітньої установи. Облік цього чинника в рамках обґрунтування концепції відбився в оцінці правових, фінансових, технічних можливостей, кадрового педагогічного потенціалу, контингенту учнів освітнього середовища різного рівня;

3) ступінь впливу на освітнє середовище джерел небезпеки, що викликають дестабілізацію стану екологічної безпеки. Облік цього чинника в рамках обґрунтування концепції відобразився в повноцінному забезпеченні вихідних статусних і функціональних особливостей освітнього середовища установ різного рівня освіти в аспекті екологічної захищеності;

4) значимість проблемних протиріч екологічної модальності, ціннісне ставлення педагогів до процесу екологізації освітнього середовища. Облік цього чинника в рамках обґрунтування концепції відобразився в аналітико-стимулюючому етапі реалізації виховно-дидактичного потенціалу екологічно

безпечного освітнього середовища в процесі цілеспрямованого педагогічного зондування актуального стану освітнього середовища;

5) насиченість освітнього середовища (представленість об'єктів безпечної взаємодії), структурованість освітнього середовища (концентрованість й інтенсивність продуктивної безпечної взаємодії з усіма компонентами освітнього середовища) в контексті сенсорно-екологічних параметрів безпечної взаємодії.

Розроблена концепція відповідає сучасним реаліям екологічної ситуації у світі.

На концептуальному рівні функціонування екологічно безпечного освітнього середовища включає в себе: теоретико-методологічне обґрунтування наукової проблеми; модель екологічно безпечного освітнього середовища з його основними компонентами; змістовні характеристики структурних компонентів екологічно безпечного освітнього середовища; його джерела, фактори і принципи; якісні та кількісні показники та критерії оцінки безпеки освітнього середовища.

Змістовний рівень функціонування екологічно безпечного освітнього середовища передбачає співрозмірність проблемного поля екології, екологічної психології, екологічної психопедагогіки. В якості факторів функціонування екологічно безпечного освітнього середовища виступили: сучасна якість інформації про об'єкти і явища навколишнього світу; актуальність, затребуваність і можливість якісного перетворення навколишньої дійсності; стан загальної екологічної освіченості в даних умовах розвитку соціуму; відповідність мети екологічно безпечного освітнього середовища загальним цілям формування змісту освіти; необхідні, в світлі екологічної ситуації, характеристики особистості, що позначають її, з точки зору екологічної безпеки, орієнтують на результат, продукт освітнього процесу в умовах даного освітнього середовища.

Технологічний рівень функціонування екологічно безпечного

освітнього середовища відповідає поєднанню різних етапів функціонування екологічно безпечного освітнього середовища.

Процесуальний рівень функціонування екологічно безпечного освітнього середовища визначається дієвістю комплексу педагогічних умов ефективності функціонування екологічно безпечного освітнього середовища, які доводяться виявленими праксеологічними чинниками ефективності.

Педагогічні умови конкретизуються в таких установках:

- акцентування уваги на забезпеченні безпечного оптимуму взаємодії особистості й освітнього середовища;
- спрямованість на екологічний ідеал організації індивідуального освітнього простору особистості на основі врахування ціннісної регуляції соціальних та аксіологічних установок;
- врахування сукупності просторово-предметного, соціального та психодидактичного компонентів освітнього середовища, обумовлених екологічно орієнтованим принципом когеренції;
- активізація сенсорних каналів світосприйняття особистості на основі специфіки функціонування різнорівневого освітнього середовища;
- психолого-педагогічна профілактика загроз, небезпек, ризиків, що виникають в освітньому середовищі;
- прогнозування труднощів функціонування освітнього середовища з урахуванням відповідних умов.

Кожна із зазначених вище умов, набуваючи специфічного наповнення на відповідному рівні освітнього середовища, привносить конкретний зміст в інтегрований кінцевий варіант концепції функціонування екологічно безпечного освітнього середовища.

На підставі вищесказаного були сформульовані такі особливості екологічно безпечного освітнього середовища:

- постійний акцент смислопошукового аналізу екологічної безпеки у взаємодій в системі «освітнє середовище – особистість»,

- установка на оцінку екологічної безпеки будь-якого об'єкта як значимого компонента освітнього середовища;
- максимально можлива причетність і включеність у всебічну взаємодію суб'єктів освітнього процесу і навколишнього середовища;
- недопущення будь-яких невідповідностей очікуваням в результаті теоретичного осмислення проблеми висновкам.

Встановлення особливостей функціонування екологічно безпечного освітнього середовища визначають загальні закономірності екологізації середовищних характеристик будь-якого навчального закладу.

Література

1. Баева И. А. Психологическая безопасность и культура образовательной среды / Баева И.А., Семикин В.В. // Вестник практической психологии образования. – 2005. – №3(4). – С. 17–20.
2. Ковалев Г. А. Психическое развитие ребенка и жизненная среда // Вопросы психологии. – 1993. – № 1. – С. 13–23.
3. Мошкин В. Н. Воспитание культуры безопасности школьников : Монография. – Барнаул : Издательство БГПУ, 2002. – 318 с.
4. Овечкин В. П. Образование в условиях изменяющейся культурно-технологической среды // Педагогика. – 2005. – №10. – С. 18–26.
5. Рубцов В. В. Проектирование развивающей образовательной среды школы. / Рубцов В.В., Ивошина Т.Г. – М. : Моск. гор. психолого-пед. ун-т, 2002. – 271 с.
6. Ясвин В. А. Образовательная среда : от моделирования к проектированию. – М. : Смысл, 2001. – 365 с.